Szanowni Państwo W imieniu Stowarzyszenia Poprawy Spraw Alimentacyjnych – Dla Naszych Dzieci przesyłam opinię w sprawie przesłanego przez Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji, druku nr 63 w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw Z poważaniem Justyna Żukowska -Gołębiewska Prezeska Stowarzyszenia DLA NASZYCH DZIECI

Stowarzyszenie Poprawy Spraw Alimentacyjnych
“Dla Naszych Dzieci”
al. Jerozolimskie 85/21
02-001 Warszawa, Polska
KRS 0000542509
NIP 5783116683
REGON 361054192
stowarzyszenie@dlanaszychdzieci.com

Warszawa, dnia 20 lutego 2020 roku

Do

Tomasz Grodzki

Marszałek Senatu
Rzeczpospolitej Polskiej

O P I N I A

„Stowarzyszenia Poprawy Spraw Alimentacyjnych – Dla Naszych Dzieci”

w sprawie przesłanego przez Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji, druku nr 63 w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw

I. WPROWADZENIE

Stowarzyszenie Poprawy Spraw Alimentacyjnych "Dla Naszych Dzieci" (dalej jako: Stowarzyszenie) zostało powołane do życia przede wszystkim w celu wprowadzenia zmian w ustawodawstwie polskim, które wpłyną na poprawę sytuacji dzieci wychowywanych w rodzinach monoparentalnych oraz dzieci w sytuacji okołorozstaniowej rodziców, w tym zjawiska niealimentacji. Jesteśmy grupą ekspertów i rodziców, którzy działając w interesie dzieci napotkali mur na drodze egzekwowania alimentów, prawidłowego realizowania kontaktów przez rodziców oraz egzekwowaniu odpowiedzialności rodzicielskiej. Chcemy, aby władze przyjrzały się sytuacji rodziców samodzielnie wychowujących dzieci, którzy często zmuszeni są do działań poniżej godności człowieka. Nasze Stowarzyszenie działa przede wszystkim na rzecz odpowiedzialnego rodzicielstwa. Jesteśmy zdania, że właściwy rozwój dziecka opiera się na zdrowych relacjach z obojgiem rodziców. Propagujemy i wzmacniamy rolę ojca w procesie wychowania dziecka, przy jednoczesnym uwzględnianiu jego obowiązków. Jesteśmy członkiniami Zespołu Ekspertów ds. Alimentów przy Rzeczniku Praw Dziecka i Rzeczniku Praw Obywatelskich. Uczestniczymy też w pracach sekcji Polityka Społeczna, rodzina Narodowej Rady Rozwoju przy Prezydencie RP. Przez dwa lata (2016-2018) współpracowałyśmy z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jako konsultantki społeczne przy wprowadzaniu tzw. „Pakietu Alimentacyjnego”. Jako strona społeczna uczestniczymy w posiedzeniach Komisji sejmowych i senackich, opiniujemy projekty

ustaw kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, kodeksu karnego i innych dotyczących rodzin monoparentalnych.

II. OPINIA STOWARZYSZENIA DOTYCZĄCA PROJEKTOWANYCH ZMIAN

Jako Stowarzyszenie, stoimy na stanowisku, że należy dokonać systemowej zmiany w przekonaniach społecznych dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. Uważamy, że właściwie dokonane zmiany mogłyby zabezpieczyć prawo dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców, a także prawa rodziców do sprawowania opieki i władzy rodzicielskiej w sposób odpowiedzialny, wskazany w orzeczeniach, ugodach i aktach notarialnych. Niestety proponowany projekt zmiany ustaw jest projektem niebezpiecznym i w tej postaci nie powinien być procedowany. Aktualnie często spotykamy się z nadużyciem władzy rodzicielskiej przez drugiego rodzica, który z dzieckiem nie zamieszkuje poprzez zmuszanie dziecka do kontaktu przemocą w sytuacji, kiedy było ono również świadkiem przemocy ze strony tego rodzica lub samo jej doświadczało z jego strony. Nadużycia władzy rodzicielskiej ze strony rodziców niezamieszkujących z dziećmi przybierają również postać przetrzymywania dziecka w swoim miejscu zamieszkania lub zmuszania drugiego rodzica do odbierania od niego dziecka, pomimo że np. orzeczenie mówi inaczej. Uważamy, że zmiany nadzorujące realizację kontaktów powinny zostać wprowadzone w życie znacznie wcześniej, ale w formie, która będzie przede wszystkim chronić dzieci. Natomiast po analizie niniejszego projektu ustawy posiadamy wiele wątpliwości. Chciałybyśmy również przekazać nasze propozycje, które zdecydowanie bardziej zabezpieczą dobro dziecka i jego prawa.

Szczególną uwagę zwracamy na fakt, że wykorzystywanie kodeksu karnego do poradzenia sobie z problemem przekonań społecznych jest przede wszystkim dowodem na niewydolność Państwa. Tego narzędzia należy używać z ogromną ostrożnością i rozwagą.

Nasze stanowisko wyraża stanowiska licznego grona rodziców na co dzień wychowujących dzieci oraz rodziców mających doświadczenia w realizacji tzw. opieki naprzemiennej i zrównoważonej. Rodziców, którzy bardzo by chcieli podzielić się odpowiedzialnością za wychowywanie dziecka z drugim rodzicem, jednak napotykają na ogromną niechęć tego rodzica lub przemoc z jego strony. Nasze stanowisko jest też stanowiskiem współpracujących ze Stowarzyszeniem ekspertów m.in. ds. rozwoju dziecka (psychologów), zmian socjologicznych widocznych aktualnie w naszej kulturze (socjologowie) oraz prawników.
W związku z tym, mamy nadzieję, że nasze stanowisko zostanie wzięte pod uwagę w ramach prowadzonych konsultacji społecznych.

III. PROPOZYCJE STOWARZYSZENIA

Proponujemy wzięcie pod uwagę naszych następujących uwag odnośnie:

1. W Art. 1. W ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2019 r. poz. 2086 i 2089):

- **w art. 58:**

  § 1a:

Proponujemy zapis o następującym brzmieniu:

§ 1a. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając dobro dziecka powoła do oceny sytuacji rodzinnej dziecka i w celu zabezpieczenia jego praw „Adwokata dziecka” oraz uwzględniając prawo dziecka do wychowywania przez oboje rodziców, po wysłuchaniu Adwokata dziecka, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem tych rodziców.

Komentarz: Pojęcie Adwokata dziecka, jego kwalifikacji i wymogów wobec osób mających pełnić tę funkcję oraz ich wynagrodzenia należałoby wprowadzić do aktów prawnych. Definicja Adwokata dziecka została przedstawiona przez Rzecznika Praw Dziecka Marka Michalaka w jego wystąpieniach.

- po § 1a dodaje się § 1aa w brzmieniu:

Proponujemy następujący zapis:

§ 1aa. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach na zgodny wniosek stron oraz jeśli dobro dziecka będzie za tym przemawiało. W sytuacji braku porozumienia sąd może powierzyć wykonanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z jednym z nich. Zamieszkiwanie dziecka z każdym z rodziców przemiennie w powtarzających się okresach czasowych sąd może powierzyć rodzicom po wysłuchaniu Adwokata dziecka jeśli został wyznaczony lub po zasięgnięciu opinii biegłego psychologa. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia."

Komentarz: Przeprowadzone badanie Stowarzyszenia Poprawy Spraw Alimentacyjnych Dla Naszych Dzieci autorstwa Justyny Żukowskiej-Gołębiewskiej wykazało, że konflikt w sytuacji okołorozwodowej jest zjawiskiem powszechnym. Ponadto w sytuacji konfliktu między rodzicami, bezspornie rolą Państwa jest zabezpieczenie dobra dziecka. Wspomniane badanie ukazało, że w sytuacji występowania niealimentacji w badanej grupie, występowała w wysokim procencie również inna forma przemocy, zarówno wobec drugiego rodzica, jak i dziecka. Ponadto rodzice niewywiązujący się z obowiązku alimentacyjnego wykazywali też w dużej mierze nieadaptacyjne postawy rodzicielskie, a nawet porzucali swoje dzieci. Wyniki badania potwierdzają również doświadczenia rodziców, którzy zgłaszają się do naszego Stowarzyszenia. Ustalanie przez sąd bez zbadania sytuacji rodzinnej dziecka miejsca zamieszkania u każdego z rodziców w powtarzających się okresach czasowych rozumianych przez nasze Stowarzyszenie jako opieka naprzemienna, jest działaniem mogącym działać na szkodę dzieci, szczególnie jeśli w rodzinie dochodziło do przemocy, a z jakiś przyczyn żadna ze stron jej nie ujawniła. Ponadto należy podać definicję opieki naprzemiennej i opieki równoważnej czy zamieszkiwania u każdej ze stron w powtarzających się okresach. Zapis „dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach" bez dookreślenia warunków i zasad takiej regulacji opieki nad dzieckiem i bez właściwego zbadania sytuacji dziecka, jako priorytetowego sposobu realizacji pieczy w naszej opinii i zgodnie z aktualnym stanem wiedzy psychologicznej w zakresie rozwoju dziecka, uznajemy za niewłaściwy.

2. W art. 107:

a) § 2 proponujemy zapis:

„§ 2. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd uwzględniając dobro dziecka i jego prawa, powołuje Adwokata dziecka oraz po jego wysłuchaniu, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie."

b) po § 2 dodaje się § 2a: proponujemy zapis:

„§ 2a. Sąd może pozostawić wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach na zgodny wniosek stron oraz jeśli dobro dziecka będzie za tym przemawiało. W sytuacji braku porozumienia między rodzicami sąd może pozostawić wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach tylko po wysłuchaniu Adwokata dziecka jeśli został wyznaczony lub po zasięgnięciu opinii biegłego psychologa, którego kompetencje będą odpowiadały przedmiotowi sprawy. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia.”

3. Art. 2. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, z późn. zm.)

   w art. 216 proponujemy dodać § 3.- który to będzie regulował udział w wysłuchaniu dziecka Adwokata dziecka jeśli został przydzielony.;

4. **W art. 576 § 2**- Analogicznie należy uwzględnić w wysłuchaniu Adwokata dziecka jeśli został przyznany.;

5. **W art 582**

   a) § 2 ust. 1- proponujemy zapis
   Zobowiązać osobę uprawnioną do kontaktu z dzieckiem do pokrycia kosztów podróży i pobytu dziecka lub także osoby towarzyszącej dziecku, w tym kosztów powrotu do miejsca pobytu dziecka zgodnie z orzeczeniem sądu.

   b) § 3 – proponujemy zapis
   W razie uzasadnionej obawy naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach przez osobę uprawnioną do kontaktów z dzieckiem albo osobę, której tego kontaktu zakazano, sąd opiekuńczy może zagrozić nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, stosownie do zasad określonych w art. 598^{15} i zasad współżycia społecznego.
   1) osobie, pod której pieczą dziecko pozostaje, osobie uprawnionej do kontaktu z dzieckiem albo osobie, której tego kontaktu zakazano - na rzecz skarbu państwa
   2) przed zagrożeniem karą sąd wysłucha dziecko jeśli jego rozwój i stan psychiczny na to pozwala lub Adwokata dziecka.

   Komentarz: Obecnie obserwujemy nadużycia ze strony rodziców uprawnionych do kontaktów, którzy ze względu na to, że są również dłużnikami alimentacyjnymi, próbują wykorzystać powyższy zapis w celach zarobkowych. Proceder ten polega na tym, że rodzic uprawniony do kontaktu, a stosujący uprzednio przemoc domową, wykorzystuje fakt niechęci dziecka do kontaktu i zgłasza niemożność realizacji zasądzonych kontaktów. Analiza wyroków sądów w tym zakresie mówi, że sądy niestety nie dokonują wnikliwej oceny sytuacji rodzinnej dziecka i niemal automatycznie zasądzają zagrożenie karą grzywny. W dalszej kolejności rodzic uprawniony do kontaktu sam tego kontaktu nie realizuje należycie, albo swoją postawą zniechęca do tego kontaktu dziecko, po to, aby złożyć wniosek o ukaranie rodzica pod którego pieczą dziecko pozostaje. Rodzic chcąc chronić dziecko przed przemocą ze strony rodzica uprawnionego do kontaktu próbuje udowodnić w sądzie naruszanie praw dziecka, nie mniej jednak sąd w takiej sytuacji nie bada zasadności pozostawienia kontaktów w dotychczasowym kształcie, a ich realizację. Należy przede wszystkim zadbać, o to, aby zagrożenie karą grzywny jak i sama kara grzywny nie była sposobem na uzyskanie korzyści majątkowych dla rodziców niealimentujących, którzy za pomocą tego zapisu, będą spłacać swoje zobowiązania alimentacyjne. Wobec tego należy zmienić zapis tak, aby kara grzywny była zasądzana na rzecz skarbu państwa, tak samo jak to jest w przypadku kar zasądzanych przy art. 209 kk.

Ponadto sąd każdorazowo powinien wnikliwie zbadać sytuację dziecka oraz czy nie dochodzi do łamania jego praw przez któregokolwiek z rodziców. W tym wypadku sąd również powinien powołać Adwokata dziecka lub wysłuchać dziecko, a także powiadamiać z urzędu prokuraturę, jeśli w trakcie realizacji kontaktów dochodzi do stosowania przemocy wobec dziecka. Sąd z urzędu, a nie na wniosek rodzica, powinien podejmować postępowanie w celu regulacji kontaktów z dzieckiem przez rodzica, który dopuszcza się przemocy wobec dziecka, jeśli podejmuje taką informacje w trakcie trwającego postępowania w innch sprawach z udziałem małoletnich.

6. W pozostałych częściach projektu ustawy widnieją propozycje zmian w art. 598^{22}, art. 756^{2} §1 pkt 3, § 2, które wskazują konieczność zmiany zapisu, w taki sposób, aby uwzględnić zdanie „że dziecko będzie mieszkać przemiennie z każdym z rodziców w porównywalnych okresach". Zwracamy tu szczególną uwagę, aby stosować to określenie tylko do sytuacji, jeśli sąd taki rodzaj opieki orzeknie. W przeciwnym wypadku może nastąpić pewnego rodzaju automatyzacja orzekania tego rodzaju opieki bez wnikliwej oceny sytuacji rodzinnej dziecka. Ponawiamy uwagę, co do dokładnego określenia definicji „zamieszkiwania dziecka przemiennie z każdym z rodziców w porównywalnych okresach".

7. **Art. 2. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 155, z późn. zm. Art. 59** - w naszym przekonaniu należy tu uwzględnić przestępstwo niealimentacji, które bezwzględnie jest zagrożeniem dobra dziecka. Proponujemy następujący zapis:

   Art. 59. „Sąd zawiadamia prokuratora o każdej sprawie dotyczącej dziecka, którego dobro jest zagrożone, w szczególności o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej lub o zmianę rozstrzygnięcia w tym przedmiocie wszczętej przez sąd z urzędu, o przestępstwie niealimentacji zgodnym z art 209 kk, oraz o innej sprawie, w której udział prokuratora uważa za potrzebny".;

8. **Art 3. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r.- Kodeks Karny (Dz. U. Z 2019 r. poz. 1950 i 2128) po art. 207** proponujecie Państwo dodać art. 207 a. który stoi w tym brzmieniu w sprzeczności z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w zakresie naruszania zasad sprawiedliwości społecznej, z art. 9 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 72 ust. 1 Konstytucji Rzeczpospolitej Polskiej, w zakresie zapewniania ochrony praw dziecka i ochrony dzieci przed przemocą, a także z art. 68 punkt. 3 w zakresie ochrony zdrowia dziecka, czego naruszenie może być skutkiem przemocy lub innej niewłaściwej postawy ze strony jego rodzica. który jest bardzo niebezpieczny z punktu widzenia właściwie rozumianego dobra dziecka. Jesteśmy przeciwne penalizowaniu rodziców z powodu niskiej świadomości roli obojga rodziców dla prawidłowego rozwoju dziecka, ze względu na konflikt między rodzicami, który należy zmniejszać, a nie podsycać oraz, co najważniejsze, ze względu na brak wystarczających narzędzi do właściwego zbadania sytuacji dziecka i jego relacji z rodzicem uprawnionym do kontaktów.

III. PODSUMOWANIE

1. Postulowane zmiany prawa w kierunku zawartej w Druku nr 63 propozycji ewentualnej możliwości wprowadzenia opieki naprzemiennej są niewystarczające, a z powodu braku precyzji proponowanego brzmienia zapisów nie zapewnią one pełnej ochrony dzieciom z rodzin monoparentalnych. Taka sytuacja może wpłynąć na wzrost nieprawidłowości w stosowaniu prawa oraz na wydłużenie się okresu postępowań sądowych w sprawach rodzinnych.

2. Należy podkreślić, że w związku z ratyfikowaną przez Rzeczpospolitą Polskę Konwencją o Prawach Dziecka oraz zapisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, nie mogą być bezwzględnie chronione: kontakt każdego rodzica z dzieckiem i sprawowanie przez każdego rodzica pieczy nad dzieckiem, niezależnie od jego postawy wobec swojego dziecka, a także stanu zdrowia psychicznego tego rodzica, gdyż w niektórych sytuacjach podczas tego kontaktu i sprawowania pieczy może dochodzić do zagrożenia zdrowia i życia małoletniego. Aktualnie sądy w swojej ocenie sytuacji dziecka zbyt małą uwagę przykładają do ewentualnego zagrożenia zdrowia i życia dziecka ze strony rodzica, który ze względu na swój stan psychiczny i pozostawanie w kryzysie po rozstaniu z drugim rodzicem nie potrafi właściwie ocenić, co dobrem dziecka jest, a co nie. Przykładami zaniechań we wnikliwej ocenie sądów są drastyczne przypadki morderstw dzieci w sytuacjach okołorozwodowych i coraz częstsze próby samobójcze dzieci zmuszanych do kontaktów z rodzicami, którzy reprezentują zachowania przemocowe.

3. Proponowane zmiany mogą prowadzić do powstawania różnych zagrożeń dla dziecka:

- brak ochrony przed niebezpiecznymi dla zdrowia i życia dziecka zachowaniami ze strony zagrażającego mu rodzica lub innej osoby w sytuacji relatywnie długich postępowań sądowych,

- zradykalizowanie kary, może wywołać odwrotny skutek. Rodzc zamiast zaniechać utrudniania kontaktu, będzie to robił w bardziej wyrafinowany sposób, trudniejszy do udowodnienia,

- istnieje ryzyko naruszenia dobra i interesu dziecka, na skutek prawnego oddzielenia dziecka od jednego z rodziców, penalizując go w ramach zaostrzenia kary,

- wskutek penalizowania rodzica wiodącego, z którym dziecko ma nawiązaną silną relację, ze względu na dopuszczenie się nierealizowania orzeczenia sądu cywilnego przez tego rodzica, może nastąpić przekazanie dziecka pod opiekę rodzica lub innej osoby, zagrażających jego zdrowiu, życiu i rozwojowi swoją postawą lub zaburzeniami. Jak wiemy, sądy w dalszym ciągu nie badają dość wnikliwie sytuacji rodzinnej dziecka. Posiłkują się na opiniach biegłych, których kompetencji nikt nie sprawdza lub badaniami psychologów z OZSS, które dość często wykonywane są niezgodnie z obowiązującymi standardami badania i opiniowania w sprawach rodzinnych, a sami psycholodzy nie podlegają żadnej kontroli ze względu na brak funkcjonującej ustawy o zawodzie psychologa (o czym informują nieustannie Ogólnopolski Związek Zawodowy Psychologów oraz media).

4. Proponowana penalizacja rodzica utrudniającego lub uniemożliwiającego wykonywanie kontaktów z dzieckiem – to również jedna z form przemocy wobec tego dziecka, a nie ochrony jego praw. W takiej sytuacji można doszukiwać się również podobieństw do innych form instytucjonalnej alienacji rodzicielskiej, których źródła mogą wynikać z charakteru odwetowego pomijającego interes dziecka. Nie należy przemocą walczyć z przemocą! Pamiętać należy, że jeśli państwo za pomocą kodeksu karnego próbuje radzić sobie ze zjawiskami społecznymi, świadczy to tylko o nieudolności tego państwa, czego przykład mieliśmy w sytuacji zmian do art 209 kk. Bez przeprowadzenia ogólnopolskich, wieloletnich kampanii społecznych na rzecz odpowiedzialnego rodzicielstwa, bez zmian systemowych, których nadrzędnym celem będzie ochrona praw dziecka, zmiany w Kodeksie Karnym w przypadku bezdpodstawnej alienacji nigdy nie będą przynosiły wymiernych efektów, ani zmian przekonań społecznych.

5. W naszej ocenie treść wnioskowanego art. 207 a § 1 Kodeksu karnego **w tym brzmieniu nie powinien zostać uchwalony.**

6. Stoimy na stanowisku, że o ile kontakt rodzica z dzieckiem nie zawsze jest wskazany, zgodnie z wyżej przedstawionymi zapisami Konwencji o Prawach Dziecka oraz Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, powinien jednak zostać prawnie zabezpieczony jak najszerszy kontakt dziecka z obojgiem prawidłowo postępujących rodziców – ojcem i matką. W tym zakresie konieczne są zmiany, które przede wszystkim chronić będą prawa dziecka. W związku z tym, niezbędnym staje się powołanie Adwokata dziecka, który będzie w sprawach z udziałem małoletnich dbał o ich właściwie rozumiane dobro dziecka, szczególnie w sytuacji konfliktu między rodzicami czy choćby podejrzenia występowania przemocy między rodzicami czy wobec samego dziecka.

Z wyrazami szacunku,

Justyna Żukowska-Gajewska

Prezeska Zarządu

Stowarzyszenia

Prezeska Stowarzyszenia

Iwona Jamroszek

Wice Prezeska Stowarzyszenia

Maria Żyła-Nowacka

Członkini Stowarzszenia

Otrzymują:

- Adresat
- **a/a**